

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна
Відділ андрагогіки

Радомський Ігор Петрович

АНДРАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ
ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

Київ – 2024

УДК 371.124:378

П 78

Затверджено рішенням Вченої ради Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України від 28 березня 2024 р., протокол №3.

Рецензенти:

Баніт О.В. – докторка педагогічних наук, старша дослідниця, головна наукова співробітниця відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України;

Троцький Р.С. – кандидат педагогічних наук, начальник кафедри управління підрозділами НГУ Київського інституту Національної гвардії України.

Андрагогічні засади професійного розвитку викладача вищої школи: навчальна програма [Радомський І.П.]. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2024. 33 с.

Автор-розробник: Радомський Ігор Петрович, кандидат педагогічних наук, доцент, провідний науковий співробітник відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Метою навчальної програми є розвиток у слухачів здатності здійснювати освітню діяльність з урахуванням особливостей цільової аудиторії, усвідомлення ціннісних аспектів андрагогічно орієнтованої освітньої взаємодії. Упровадження навчальної програми сприятиме професійному розвитку викладача вищої школи в напрямку формування готовності організувати освітній процес з урахуванням сучасних викликів інформаційного суспільства воєнного і повоєнного часів, а її відмінною ознакою є поєднання теоретичної та практичної складових.

Навчальна програма адресована викладачам вищої школи, слухачам курсів післядипломної освіти. Може бути рекомендована для впровадження в системі підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників в системі вищої освіти для розвитку їх професійної компетентності та бути корисною усім зацікавленим читачам.

© Радомський І. П., 2024

© Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2024

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми визначають питання: як викладати й навчати, як вчити й вчитися, щоб процес навчання зробити ефективним, щоб критичне мислення, розв'язання складних проблем шляхом аналізу обставин та відповідної інформації, урахування альтернативної думки, прийняття виважених рішень, дискусування, конструктивне спілкування стали життєво й професійно необхідними компетенціями науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

Підґрунтям навчальної програми виступають положення андрагогічного, компетентнісного, особистісного, діяльнісного та інших наукових підходів з урахуванням освітніх потреб та індивідуальних запитів педагогічного персоналу закладів вищої освіти, а також досвіду розроблення андрагогічно орієнтованих навчальних програм в Україні та зарубіжжі.

Опанування навчальної програми сприятиме професійному та особистісному розвитку викладача вищої школи, який прагне до самовдосконалення через освіту впродовж життя, удосконаленню теоретичної і практичної готовності до навчання дорослої особистості на основі рівноправної взаємодії у формальній, неформальній та інформальній освіті.

Доцільність програми полягає в усвідомленні слухачами цінностей андрагогічно орієнтованої професійної діяльності, сутності професійної компетентності викладача вищої школи у поєднанні діагностичної, методичної, андрагогічної, рефлексивної, наукової та інших складових, проєктування особистісно-професійного профілю, успішної професійної андрагогічно орієнтованої освітньої діяльності в умовах формальної і неформальної освіти, особистісному і професійному розвитку шляхом удосконалення компетентнісного потенціалу науково-педагогічних працівників, посилення мотивації щодо професійного та особистісного розвитку, розвитку культури навчання впродовж життя, тощо.

Програма передбачає можливість подальшого розширення та поглиблення професійних знань, умінь, навичок викладачів вищої школи, їх особистісний розвиток в умовах неформальної та інформальної освіти.

Навчальну програму підвищення кваліфікації розроблено відповідно до сучасної державної освітньої політики щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників вищої школи, Постанови Кабінету Міністрів України “Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників” від 21 серпня 2019 року №800 та спрямовано на розвиток у слухачів здатності здійснювати освітню діяльність з урахуванням особливостей цільової аудиторії, усвідомлення ціннісних аспектів андрагогічно орієнтованої освітньої взаємодії.

ПРОФІЛЬ ПРОГРАМИ

1 – Загальна інформація	
Офіційна назва програми	Андрагогічні засади професійного розвитку викладача вищої школи
Цільова аудиторія	Науково-педагогічні працівники закладів вищої освіти усіх рівнів акредитації.
Мова викладання	Українська
Тип документа про опрацювання програми підвищення кваліфікації та її обсяг	<p>За результатами опрацювання програми видається сертифікат про підвищення кваліфікації.</p> <p>Обсяг: 4 кредити ЄКТС (120 годин).</p> <p>Загальна кількість годин – 120 годин, з них: 28 годин – контактні заняття; 90 годин – самостійна робота; 2 години – захист індивідуальних завдань (підсумковий контроль).</p> <p>Протягом навчання для слухачів надається можливість підтримки у формі очних та заочних консультацій.</p>
Форма навчання	<p>Навчання здійснюється за змішаною формою навчання (поєднання очного та дистанційного навчання, самостійну та індивідуальну роботу).</p> <p>Дистанційний формат передбачає онлайн зустрічі у застосунках Zoom, Google Meet із використанням онлайн ресурсів, інтерактивних онлайн інструментів.</p>
2 – Мета і завдання освітньої програми	
<p><i>Мета</i> програми полягає у вдосконаленні слухачами професійних знань, умінь, навичок, моделей поведінки, ставлень, установок цінностей через інтенсивне інтерактивне навчання, самонавчання та розвиток компетентностей, відповідно до державної політики у галузі вищої освіти та забезпечення якості освіти, з урахуванням сучасних вимог ефективного провадження освітньої діяльності на засадах андрагогічного, компетентнісного, інтегрованого та інших наукових підходів.</p>	

Завдання:

- *ознайомлення* з комплексом нормативно-правових документів у відповідності до яких здійснюється професійний розвиток науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти;
- *ознайомлення* з основами професійної педагогіки, теоретичними та практичними аспектами андрагогіки;
- *розширення* психолого-педагогічних знань за темою курсу;
- *розширення* обізнаності щодо ефективних методів, технік, прийомів, навичок і здібностей, які дозволяють досягати поставлених цілей і завдань;
- *формування* здатностей урахувати принципи та закономірності навчання здобувачів вищої освіти;
- *формування* умінь щодо використання прийомів, методів, засобів навчання здобувачів вищої освіти;
- *формування* практичних навичок щодо розроблення різноманітних форм організації навчання здобувачів вищої освіти;
- *формування* навичок проектування професійного та особистісного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти;
- *розвиток* практичних навичок щодо аналізу та конструювання змісту навчання, розроблення навчальних матеріалів (за профілем підготовки);
- *розвиток* умінь планувати, організовувати, здійснювати андрагогічно орієнтований освітній процес в умовах формальної і неформальної освіти із використанням сучасних методів і технологій організації освітньої взаємодії;
- *оволодіння* інструментами професійного зростання науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти;
- *оволодіння* інструментами особистісного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

3 – Характеристика програми

Предметна область

Освіта, професійна освіта, професійний розвиток науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

Предметом програми є сучасні андрагогічні засади професійного та особистісного розвитку викладачів вищої школи.

Навчальні модулі – 2, з них: 1-й – Професійний та особистісний розвиток викладача вищої школи на андрагогічних засадах як складова освіти впродовж життя; 2-й – Інструменти професійного зростання науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

<p>Освітнє й професійне значення</p>	<p>Освітнє й професійне значення викладання програми полягає в професійному та особистісному розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, спрямованому на їх підготовку до здійснення змін та впровадження інновацій у професійній діяльності.</p>
<p>Подальше навчання</p>	<p>Освітня програма передбачає можливість подальшого розширення та поглиблення професійних компетентностей слухачів шляхом неформальної та інформальної освіти.</p>
<p>4 – Викладання та оцінювання</p>	
<p>Викладання та навчання</p>	<p><i>Використання форм і методів освітнього процесу:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ● пояснювально-ілюстративний – викладення інформації з мультимедійною підтримкою навчання, що базується на принципах практичного впровадження ключових положень особистісного орієнтованого навчання; ● репродуктивний – відтворення знань і способів дій, діяльність за алгоритмом із використанням порад і рекомендацій викладача; ● проблемний – викладення інформації за принципом «слухач – освітнє середовище – викладач»; ● дослідницько-пошуковий – залучення кожного слухача до активного пізнавального процесу, застосування набутих знань на практиці та усвідомлення того, яким чином і для досягнення яких цілей ці знання можуть бути застосовані; ● змішане навчання – поєднання навчання за комп'ютером зі спілкуванням з викладачем і колегами; ● групова дискусія – один з ефективних способів активізації групи слухачів для вирішення різних завдань, здобутків і результатів. Застосовується з метою навчання, розвитку та налагодження взаємовідносин у групі; ● навчання он-лайн – це метод здобуття нових знань за допомогою мережі Інтернет в режимі реального часу. <p>Комунікація між учасниками процесу відбувається через безпосередню участь в освітньому процесі або за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.</p>
<p>Оцінювання</p>	<p>Оцінка якості засвоєння програми включає поточний контроль успішності та оцінювання індивідуальної роботи.</p>

5 - Результати навчання

Засвоєння курсу сприяє формуванню загальних та фахових програмних компетентностей:

Загальні:

- розуміння взаємозв'язків минулих і теперішніх подій;
- володіння навичками критичного мислення, дискутувати й відстоювати свою позицію;
- уміння знаходити, обробляти необхідну інформацію, використовувати інформаційні та комунікаційні технології;
- здатність генерувати нові ідеї, творчо підходити до вирішення професійних завдань;
- здатність застосовувати кращі практики у професійній діяльності;
- уміння самостійно навчатися;
- здатність до розвитку особистісного потенціалу, самореалізації, професійного лідерства та досягнення успіху;
- уміння швидко приймати рішення, розподіляти свій час та ресурси;
- здатність до професійної мобільності;
- здатність нести персональну відповідальність за результати прийняття професійних рішень;
- здатність до комунікації у межах науково-педагогічної діяльності, здатність проявляти емпатію;
- здатність діяти в нестандартних ситуаціях;
- здатність працювати в команді;
- здатність запобігати конфліктним ситуаціям;
- здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися;
- здатність до особистісного і професійного розвитку.

Фахові:

- здатність проектувати освітній процес;
- здатність здійснювати продуктивно комунікацію зі здобувачами вищої освіти, колегами та ін.;
- здатність до прояву системного мислення та творчості;
- здатність добирати доцільні методи, форми, засоби, технології навчання, виховання і розвитку здобувачів вищої освіти відповідно до визначених вимог стандартів вищої освіти і освітньо-професійних програм та індивідуальних особистостей здобувачів вищої освіти;
- здатність здійснювати професійну підготовку здобувачів вищої освіти за індивідуальними навчальними планами;
- здатність діагностувати рівень сформованості компетентнісних досягнень, навчальну успішність здобувачів вищої освіти та відстежувати динаміку професійного становлення здобувачів вищої освіти;
- здатність застосувати новітні форми, методи, прийоми та засоби навчання, інноваційні педагогічні технології;
- здатність оволодівати інноваційним педагогічним досвідом, застосовувати та поширювати його;
- здатність проектувати власне професійне самовдосконалення.

Програмні результати навчання:

- розуміти сучасні тенденції розвитку освіти;
- знати основні методичні принципи, умови організації навчання дорослих;
- володіти психолого-педагогічним інструментарієм організації освітнього процесу;
- діагностувати, прогнозувати, забезпечувати ефективність та корегування освітнього процесу для досягнення програмних результатів навчання і допомоги здобувачам вищої освіти в реалізації індивідуальних освітніх траєкторій;
- застосовувати у професійній діяльності сучасні дидактичні, методичні та андрагогічні засади професійного навчання і обирати доцільні технології та методики в освітньому процесі;
- організовувати освітній процес з використанням інтерактивних методів навчання;
- запроваджувати інформаційно-комунікаційні технології в освітній процес;
- організовувати конструктивне спілкування;
- володіти різноманітними техніками педагогічної взаємодії, емпатійно взаємодіяти, відповідати за прийняття рішень в межах своєї компетенції, дотримуватися стандартів професійної етики;
- аналізувати та оцінювати ризики, проблеми у професійній діяльності й обирати ефективні шляхи їх розв'язання;
- ідентифікувати проблемні ситуації, які виникають в освітньому процесі, пропонувати процедури їх розв'язання;
- володіти навичками стимулювання пізнавального інтересу, мотивації до навчання, професійного самовизначення та саморозвитку здобувачів вищої освіти;
- проектувати й організовувати власну професійну діяльність, професійний розвиток і діяльність здобувачів вищої освіти;

Матеріально-технічне забезпечення	Персональний комп'ютер, підключений до мережі Інтернет.
--	---

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Зміст програми розкривається у трьох блоках:

1. *Теоретичний* – ключові поняття, основні складові професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти; ключові тенденції, притаманні розвитку викладання у вищій освіті у Європейському освітньому просторі; андрагогічні засади професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти; нормативно-правова база професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

2. *Практичний* – інструменти професійного зростання науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти: діалогічно-дискусійні технології навчання; технології побудовані на основі аналізу ситуацій; ігрові технології в навчанні; протиріччя та конфлікти в педагогічній взаємодії, шляхи їх запобігання та вирішення.

3. *Самостійна робота* – вивчення та аналіз наукових джерел з тематики програми; виконання індивідуальних завдань; підготовка презентацій на задану тему.

Модуль 1. Професійний та особистісний розвиток викладача вищої школи на андрагогічних засадах як складова освіти впродовж життя

Тема 1. Особливості професійного розвитку викладача закладу вищої освіти

Ключові поняття та їх сутнісні характеристики: «професійний розвиток», «професійний розвиток науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти». Основні складові професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти: визначення вимог у термінах компетентностей щодо професійної діяльності, які висувають до певної категорії науково-педагогічних працівників; діагностування якостей (компетентностей), що їх має конкретна особа; визначення напрямів і шляхів розвитку виходячи з бажаного результату і наявних якостей, сформульованих у термінах компетентностей; складання програми професійного розвитку конкретного науково-педагогічного працівника; визначення форм і засобів реалізації програми професійного розвитку конкретного науково-педагогічного працівника; реалізація програми розвитку конкретного науково-педагогічного працівника; оцінювання (діагностування) отриманих результатів науково-педагогічним працівником на кожному етапі саморозвитку; визначення нових перспектив і напрямів професійного розвитку науково-педагогічного працівника закладу вищої освіти. Початок професійного розвитку викладача вищої школи та його спрямування. Основні види діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти: навчальна діяльність, методична діяльність, наукова діяльність, організаційна діяльність. Основні умови реалізації моделі професійного розвитку педагога: використання інноваційних форм і технологій у навчанні дорослих; урахування категорій і рівня професійної компетентності НПП при виборі організаційних форм і педагогічних технологій; побудови освітнього процесу відповідно до специфіки відповідного освітнього середовища; урахування професійного профілю при визначенні змісту навчання; застосування програмно-проектного підходу у визначенні змісту і технологій освітнього процесу; побудови навчальної діяльності на основі використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій. Складові кар'єрного зростання викладача: особистісна, професійна (викладацька, дослідницька та інша сфера діяльності) та посадова. Принципи, що забезпечують впровадження інноваційних моделей підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників. Удосконалення компетентностей науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти шляхом спеціальної (професійної) самоосвіти, джерела самоосвіти. Основні етапи професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти: конкурсний відбір і планування діяльності науково-педагогічних працівників; науково-педагогічна діяльність; моніторинг (оцінювання) діяльності науково-педагогічних працівників (зворотний зв'язок); визначення потреби у проходженні навчання; навчання викладачів за визначеними цілями; мотивація науково-педагогічних працівників.

Тема 2. Професійний розвиток педагогічного персоналу закладів вищої освіти як пріоритет розвитку Європейського простору вищої освіти

Європейські принципи вдосконалення навчання та викладання у вищій освіті: навчання, викладання та дослідження є взаємопов'язаними та збагачують один одного; викладання є ядром академічної практики та цінується як наукова та професійна діяльність; університетська спільнота активно вивчає та високо цінує різноманітність підходів до навчання та викладання, поважає розмаїття та інклюзивне освітнє середовище, що надає

виняткові можливості здобувачам освіти; студентоцентроване навчання передбачає роль викладача як фасилітатора в навчанні, активну роль студента, фокусування на його самостійності; розподіл відповідальності між викладачем та студентом у процесі навчання; значні ресурси та відповідні структури, необхідні для підтримки та забезпечення вдосконалення навчання та викладання; вдосконалення навчання та викладання як рушій інституційного забезпечення якості; спільна відповідальність викладачів і здобувачів освіти; безперервний професійний розвиток викладачів із запровадженням процесу цифрової трансформації. Ключові тенденції розвитку сучасної вищої освіти в загальноєвропейському та світовому освітньому просторах: міждисциплінарність; перехід від STEM і STEAM до ESTEAM науки; інтеграція вищої освіти і досліджень, від глобального і локального до глокального; актуалізація проблемно-орієнтованого, виклико-орієнтованого навчання; навчання з орієнтацією на місцеву проблематику; орієнтація на Глобальні цілі сталого розвитку ООН. Ключові тенденції, притаманні розвитку викладання у вищій освіті: студентоцентроване навчання (Student-centred learning); використання активних методів навчання (Active learning pedagogies); трансформації в управлінні вищою освітою. Розвиток персоналу, академічна кар'єра та екосистема викладання в вищій школі: визнання та надання цінності викладанню як ключовій складовій професійної діяльності та академічної кар'єри; реалізація системних заходів задля вдосконалення викладання; реформування підходів до оцінювання професійної діяльності академічного персоналу у напрямі посилення поваги до викладання; вдосконалення політик і процедур задля підтримки процесів вдосконалення викладання та ефективного використання ресурсів.

Тема 3. Андрагогічна компетентність як важлива складова професіоналізму викладача закладу вищої освіти

Головні положення освіти дорослих (за Ноулзом): дорослим належить провідна роль у процесі навчання; дорослі, які навчаючись прагнуть до самореалізації, самостійності, самоуправління; дорослі володіють значним життєвим (побутовим, соціальним, професійним) досвідом, що може бути використаний як джерело їхнього навчання; доросла людина навчається для вирішення певної життєвої проблеми або досягнення конкретної мети; навчаючись, дорослі розраховують на можливість швидкого застосування отриманих у процесі навчання знань і умінь. Особливості навчання педагогічних і науково-педагогічних працівників впродовж життя: використання накопиченого життєвого досвіду у навчальних цілях; критичне сприйняття змісту, форм і методів навчання; усвідомлення особистої самостійності у навчанні, прагнення до самореалізації та самоуправління; залежність навчальної діяльності від часових, просторових, побутових, професійних та соціальних умов; самостійний вибір освітньої програми; прикладне застосування отриманих знань, вмінь, навичок й інших якостей; - виявлення і розкриття особистісного потенціалу; вирішення конкретних життєвих проблем та досягнення визначеної мети. Професіоналізація науково-педагогічних працівників як процес професійного становлення й розвитку до рівня ефективного, результативного, відповідального і надійного виконання складної діяльності у найрізноманітніших умовах, що передбачає зростання впродовж професійної кар'єри, а її результатом є досягнення професіоналізму, спрямування професіоналізації педагогів на підвищення їх конкурентоздатності у професії в умовах інтеграційних процесів, науково-технічного прогресу та адаптації до різноманітних внутрішніх і зовнішніх змін впродовж життя. Провідні тенденції, які зумовлюють необхідність набуття андрагогічної

компетентності науково-педагогічними працівниками: тенденції соціально-економічного виміру: демократизація суспільства; тісний зв'язок освіти дорослих з процесами, що відбуваються в соціально-політичному та економічному житті Європейського союзу та України; тенденції європейського виміру: трансформація європейської системи освіти дорослих; європеїзація освітнього середовища вітчизняних закладів вищої, післядипломної та неперервної освіти; поєднання всіх видів навчання; соціокультурні тенденції: спрямованість освітньої політики європейських країн та України на розвиток дорослої людини впродовж усього життя; адаптація освіти впродовж життя до потреб людини; створення сприятливих умов для її самореалізації, соціалізації, життєвої активності та участі в розбудові громадянського демократичного суспільства; можливість для вільного вибору методів, засобів та технологій навчання у відповідності до індивідуальних запитів. Необхідні якості, що спрямовані на розвиток андрагогічної компетентності якими повинен володіти професіонал у сфері освіти: системним мисленням, що сприяє цілісному розумінню професійної діяльності, своєї ролі та місця у системі освіти дорослих; навичками аналізу та проектування освітніх програм особистісного і професійного зростання дорослих; здатністю до рефлексивного аналізу якості здійснення організаційної та науково-методичної діяльності; сформованими навичками організації групової роботи, активного, інтерактивного, ситуативного та спеціального навчання слухачів, ефективного педагогічного спілкування з ними, а також методами педагогічного впливу; змістом, сучасними методами, формами навчання дорослих на основі положень андрагогічної науки; технологіями побудови освітнього процесу; способами мотивації слухачів до неперервного навчання та розвитку, конструювання соціально-педагогічних, рольових та ігрових ситуацій, що приводять у дію механізми самоорганізації та саморозвитку, стимулюють до творчої активності. Професійний саморозвиток науково-педагогічних працівників, що можливий за умови розвитку таких компетенцій: менеджерські компетенції, в структуру яких входить: визначення освітніх цілей і планування досягнень, організація своєї професійної діяльності, контроль, комунікація, мистецтво переконання, прийняття рішень, вміння виступати перед аудиторією; педагогічні компетенції, які складаються з: володіння різними педагогічними прийомами, технологіями, методами і засобами навчання, творче ставлення до професії, високий інтерес і любов до свого предмету, застосування індивідуального підходу; психологічні компетенції, що формують: вміння діагностувати морально-психологічний стан освітнього процесу в великих і малих групах, вміння взаємодіяти з дорослими, володіння прийомами подолання можливої напруги в різних групах. Ключові компетенції, які входять до складу андрагогічної компетентності: розуміння сутності, значення та способів саморозвитку творчості, творчого підходу до організації пізнавальної діяльності; усвідомлення ключової ролі здібностей до самопроектування, самореалізації і рефлексії; вміння системно, свідомо і аргументовано здійснювати процес концептуалізації професійної діяльності; здатність до реалізації в освітньому процесі розвиваючих педагогічних технологій на основі проблемно-діяльнісного підходу до навчання; відкритість особистості викладача, установка на інтерактивну спільну діяльність суб'єктів освітнього процесу, індивідуальну допомогу, участь кожного слухача в постановці мети, висунення завдань, прийняття рішень; здатність ефективно і цілеспрямовано реалізувати пошуково-дослідницький, проектний підходи в організації пізнавальної діяльності; володіння найбільш ефективними способами застосування в освітньому процесі сучасних інформаційних технологій.

Тема 4. Нормативно-правове забезпечення професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти

Основні принципи реалізації процесу професійного розвитку працівників: доступність професійного розвитку працівникам; вільний вибір форм і методів забезпечення професійного розвитку працівників з урахуванням специфіки їх роботи; додержання інтересів роботодавця та працівника; безперервність процесу професійного розвитку працівників. Основні напрями забезпечення роботодавцем професійного розвитку працівників: розроблення поточних та перспективних планів професійного навчання працівників; визначення видів, форм і методів професійного навчання працівників; розроблення та виконання робочих навчальних планів і програм професійного навчання працівників; організацію професійного навчання працівників; добір педагогічних кадрів та фахівців для проведення професійного навчання працівників безпосередньо у роботодавця; ведення первинного та статистичного обліку кількості працівників, зокрема тих, які пройшли професійне навчання; стимулювання професійного зростання працівників; забезпечення підвищення кваліфікації працівників безпосередньо у роботодавця або в освітніх закладах; визначення періодичності атестації працівників (як правило, не рідше ніж один раз на п'ять років) та організацію її проведення; здійснення аналізу результатів атестації та реалізацію заходів щодо підвищення професійного рівня працівників. Права та обов'язки науково-педагогічних працівників в контексті професійного розвитку. Умови професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти: система освіти, в якій відбувається професійний розвиток НПП ЗВО: формальна / неформальна / інформальна освіта ; форми, в якій він відбувається (без відриву від виробництва / з відривом від виробництва): інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, очно-заочна, очно-дистанційна, дистанційна, мережева); дуальна; на робочому місці, на виробництві або поєднання різних форм; періодичність підвищення кваліфікації та стажування – не рідше одного разу на п'ять років із збереженням середньої заробітної плати; місця проведення підвищення кваліфікації та стажування: українські та зарубіжні ЗВО, наукові установи або заклад освіти, в якому працюють НПП; обсяг підвищення кваліфікації: він не може бути меншим ніж шість кредитів ЄКТС. Підвищення кваліфікації для НПП ЗВО може проходити за накопичувальною системою, що передбачає можливість урахувати обсяги підвищення кваліфікації чи інших видів професійного удосконалення, які визнаються як підвищення кваліфікації і які здійснювалися НПП ЗВО будь-коли впродовж міжатестаційного періоду. Обсяги обов'язкового підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників ЗВО вперше призначених на посади визначаються вченою радою ЗВО; вільного вибору освітніх програм, форм навчання, закладів освіти, установ і організацій, інших суб'єктів освітньої діяльності, що здійснюють підвищення кваліфікації, стажування та перепідготовку НПП ЗВО; гарантій НПП ЗВО: збереження місця роботи (посади) та середньої заробітної плати на час підвищення кваліфікації з відривом від освітнього процесу (в обсязі, визначеному законодавством) та зарахування періоду наукового стажування до наукового стажу НПП; користування бібліотекою, навчальною, науковою, виробничою, культурною, спортивною, побутовою, оздоровчою інфраструктурою закладу освіти та послугами його структурних підрозділів у порядку, встановленому закладом освіти відповідно до спеціальних законів; доступ до інформаційних ресурсів і комунікацій, що використовуються в освітньому процесі та науковій діяльності. Визнання результатів підвищення кваліфікації. Основні форми професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти: підвищення

кваліфікації та наукове стажування. Організаційні питання планування та проведення підвищення кваліфікації викладачів. Організаційні питання стажування науково-педагогічних працівників. Компетентності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти відповідно до професійного стандарту.

Модуль 2. Інструменти професійного зростання науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти

Тема 5. Діалогічно-дискусійні технології навчання

Діалог. Ознаки: відвертість, доброзичливість між суб'єктами взаємодії, спільне бачення певної ситуації, взаємна спрямованість на розв'язання проблеми, взаєморозуміння, взаємопроникнення у світ партнера. Характеристики: рівність учасників, суб'єктивні позиції викладача і здобувачів освіти, взаємна активність, готовність прийняти точку зору іншого, прагнення до співучасті, співпереживання. Функції: передавання інформації, соціального досвіду конкретного оточення адекватними засобами, регулювання стосунків, виникнення взаєморозуміння як результату діалогічної комунікації; рівноправне, прийняття викладачем студента як цінності і орієнтація на його індивідуальну неповторність, що веде до взаєморозкриття, взаємопроникнення, особистісного збагачення. Типи: діалог мотиваційний, діалог-інтрига, діалог-бесіда, діалог конфліктний, діалог критичний, діалог блокуючий, діалог проблемний, діалог-заохочення, аргументаційний діалог. Завдання, які вирішує діалогова взаємодія. Етапи діалогічної взаємодії: вступний, основний, заключний. Прийоми, що використовуються для активного залучення студентів до діалогічної взаємодії. Критерії діалогічності взаємодії викладачів та студентів: визнання рівності особистісних позицій, відкритість і довіра між партнерами; зосередженість викладача на співрозмовникові та взаємовплив поглядів; поліфонія взаємодії; двоплановість позиції викладача ЗВО; персоніфікована манера висловлювання. Перешкоди, що заважають реалізації діалогу: ситуаційні, контрсугестивні, тезаурусні, інтеракційні. Принципи ведення діалогу за Карлом Лінделом. Основні навички і завдання ведучого (фасилітатора). Дискусія. Види дискусій: лінійна, фронтальна, керована, публічна, дискусія у підгрупах, вільна, їх зміст. Вимоги до викладача по організації та проведенні дискусії. Етапи організації та проведення дискусії, рекомендації для кожного з етапів: підготовчий етап – облаштування приміщення, у якому відбуватиметься дискусія; визначення часових меж дискусії; визначення теми дискусії, формулювання мети, підготовка питань або тверджень для спільного обговорення; визначення стратегії ведення дискусії; під час проведення дискусії – повідомлення членам групи теми та мети дискусії; визначення правил роботи в групі; постановка питань для обговорення перед учасниками дискусії; відслідковування за чітким дотриманням прийнятих правил, регламенту; недопущення конфлікту між учасниками через розбіжності точок зору на предмет дискусії; підведення проміжних підсумків обговорення; завершальний етап – підведення підсумків дискусії; висловлення вдячності учасникам дискусії за роботу.

Тема 6. Технології побудовані на основі аналізу ситуацій

Ситуаційна вправа. Методи ситуаційного навчання (кейс-стаді (case-study), метод кейсів, метод інциденту). Етапи організації процесу навчання на основі аналізу ситуацій: первинне знайомство з проблемою; подання коротких описів ситуацій; вступна бесіда викладача зі студентами; коротке формулювання проблеми з позицій груп; пошук шляхів

вирішення проблеми; презентація рішень; заключний етап (підведення підсумків). Поради при розробці матеріалів кейсу для викладача.

Тема 7. Ігрові технології в навчанні

Структурні елементи гри: ролі, які виконують учасники; реалізація гравцями відповідно до кожної ролі ігрових дій; використання предметів, необхідних для здійснення гри; відповідні відносини між гравцями; безпосередній сюжет, що відтворюється у грі. Характерні ознаки гри: імітаційне моделювання практичної діяльності; інформація про об'єкт ігрового моделювання; розподіл ролей між учасниками гри, взаємодія учасників гри, які виконують ті чи інші ролі (зумовлена: структурою ігрового комплексу; визначеними функціональними обов'язками особи, у ролі якої виступає учасник гри; установленими правилами гри; прийнятою системою оцінювання діяльності учасників); різноманітність інтересів учасників гри; наявність чіткої професійно спрямованої мети; реалізація в процесі гри «ланцюжка рішень»; закріплення подій, які моделюються в грі, до певних моментів часу, що дозволяє враховувати реальні умови діяльності об'єкта ігрового моделювання; наявність розгалуженої системи індивідуальної або групової оцінки діяльності учасників гри, яка здійснюється на всіх етапах розробки та прийняття рішень. Рольова структура Р. Бейлса. Ролі, що сприяють виконанню завдання: ініціатор, послідовник, координатор, орієнтир, оцінюючий, той, хто шукає інформацію. Ролі, важливі для співпраці в групі та її розвитку: мотивуючий, гармонізатор, той, хто знімає напругу, блюстителі правил. Ролі, що ускладнюють співробітництво в групі та її розвиток: блокуючий, той, хто шукає визнання, домінуючий, той, хто уникає роботи в групі. Використання ігрових технологій в освітньому процесі закладу вищої освіти сприяє: орієнтуванню процесу навчання на практичну професійну діяльність через моделювання професійних рольових функцій; інтенсифікації мислення та відпрацювання послідовності практичних дій у штучно створеній ігровій ситуації; відтворенню реальних процесів професійної діяльності завдяки виконанню певної ролі, що потребує дотримання певних правил ігрових дій; спрямуванню ігрової діяльності учасників, з одного боку на безпосередню діяльність, виконуючи визначене навчальне завдання, з іншого слід враховувати, що зазначена діяльність є умовною; реалізацію системи суб'єкт-суб'єктних відносин (у напрямках: викладач – студент, студент – студент, викладач – підгрупа, студент – підгрупа тощо); формуванню ціннісного ставлення студента до майбутньої професійної діяльності; стимулюванню розвитку особистісного потенціалу студента, його самореалізації. Ігрові технології навчання які активно використовуються в освітньому процесі: ділова гра; рольова, сюжетно-рольова гра; інтерактивна гра; ситуативна гра; соціально-психологічна гра; симуляційна гра. Етапи проведення ділової гри: підготовка гри, вступ до гри, хід гри, аналіз та підведення підсумків гри. Рольові ігри поділяють на: спонтанні (імпровізаційні), в яких відсутня розгорнута фабула, моделюються прості ситуації; сюжетні (сценарні), які проводяться за попередньо розробленим сценарієм, мають розгорнуті інструкції для всіх учасників з описом їх предметних і навіть міжособистісних позицій. Етапи організації та проведення симуляційних ігор: вступ (подання програми для гри; визначення завдань або уточнення програми; окреслення умов гри); перший етап (симуляція (репрезентування моделі ситуації)); ігрова діяльність (аналіз зв'язків і підпорядкованості між елементами моделі); другий етап (порівняння умов ходу симуляції з фактичними рішеннями на основі самостійних висновків студентів); оцінка умов симуляції. Причини, за яких може знижуватися ефективність застосування ігрових технологій: нав'язування гри; використання

нереальних ситуацій; надмірна прив'язаність до готового сценарію; відсутність або формальність спільно вироблених правил, регламенту гри; низький рівень залучення учасників на підготовчому етапі організації гри; низька готовність викладача до комунікації з учасниками.

Тема 8. Протиріччя в педагогічній взаємодії, шляхи їх запобігання та вирішення

Конфліктна ситуація. Суттєві особливості конфліктної ситуації: суб'єкти конфліктних ситуацій нерівні за соціальним статусом (викладач – студент), що визначає також різну поведінку; суб'єкти конфліктних ситуацій нерівні за життєвим досвідом і віком, у них різна ступінь відповідальності; суб'єкти конфліктних ситуацій нерівні за освіченістю, у них різне розуміння явищ і їх причин; суб'єкти конфліктних ситуацій нерівні за здібностями стосовно вирішення життєвих і професійних проблем. Види конфліктних педагогічних ситуацій: конфліктні ситуації діяльності; конфліктні ситуації поведінки (вчинків); конфліктні ситуації стосунків. Особливості педагогічного конфлікту за характером: міжособистісні; міжгрупові; між індивідом і групою; внутрішньо особистісні; за змістом: ідеологічні; професійні; психологічні; амбіційні; етичні; побутові. Ознаки педагогічного конфлікту: контакти зводяться до мінімуму; кожен відстоює свої цінності, які не збігаються в суб'єктів конфлікту; виникає психологічний антагонізм між викладачем і студентом; кожен намагається «брати верх», перемогти, не враховуючи інтереси іншого; об'єктивні причини конфлікту переносяться на особу, з якою конфліктують, тобто набувають суб'єктивного характеру. Деструктивна поведінка, причини її виникнення: самовпевненість викладача; «неправильний» виклад матеріалу; антипатія до викладача; низька мотивація; тривожність; втома. Прояви активної деструктивної поведінки: надмірна активність; відхилення від теми заняття; особисті розмови з іншими студентами; недоречні жарти; постійна незгода; маніпулятивні питання. Прояви пасивної деструктивної поведінки: постійні запізнення; відмові брати участь у груповій роботі; демонстративне вирішення власних справ, замість участі у занятті; дрімання в ході занять. Можливі помилки викладачів під час організації та керівництва освітнім процесом: невміння правильно сформулювати мету управління; невміння враховувати вікові та індивідуальні особливості студентів; недостатній кругозір викладача; нетактовність, а іноді навіть грубощі в стосунках зі студентами; невміння стимулювати поведінку і діяльність студента як покаранням, так і заохоченням; неправильне реагування на критику; викладач намагається не помічати конфлікту, не контролює вирішення питання; пристосовується до вимог конфліктуєчих, не бажає псувати стосунки. Заходи, спрямовані на вирішення конфліктних ситуацій та усунення деструктивної поведінки: переключення на іншу активність; непрямий вплив; резюмування; ігнорування; публічне прохання; визнання. Що не потрібно робити викладачеві при виникненні конфліктної ситуації: не можна ставитися до партнера дуже критично або вороже; не приписувати йому негативних рис або поганих намірів; не демонструвати свою перевагу і зверхність; не обвинувачувати; не обрушувати на нього лавину претензій; не дозволяти собі бачити ситуацію лише зі свого боку; не ставити ультиматум. Професійні якості та вміння, якими повинен володіти педагог для успішного вирішення конфлікту: передбачати наслідки свого педагогічного впливу; бачити проблему, протиріччя; соціально-психологічна проникливість, вміння правильно оцінити конфліктну ситуацію («надситуативне бачення ситуації»), сформулювати неупереджене уявлення про сторони конфлікту; визнавати автономію особистості студента; сприймати іншого як носія свого внутрішнього індивідуального світу;

апелювати до свідомості студента; генерувати ідеї у відповідь на конкретні пропозиції студента, з повагою приймати будь-яку його думку; розвивати самостійність у судженнях студента та здатність самостійно шукати вихід зі становища; враховувати емоційний стан студентів, співпереживати йому в момент конфлікту; зберігати почуття власної гідності; надавати педагогічним вимогам культуровідповідну форму. Стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях (за К. Томасом). Поради викладачу при виникненні конфліктної ситуації: зберігати самовладання, витримку; дати можливість партнеру висловити претензії («випустити пару»); не «підливати олії у вогонь», не вступати в суперечку, не переходити на оцінку суб'єкта як особистості, не загрузнути в критиці; висловити прохання партнеру, сформулювати зміст претензії і кінцевий результат, якого він прагне; чітко та об'єктивно висловлювати свою позицію щодо очікувань партнера; намагатися дотримуватися рівності, обмірковуючи проблеми; якщо помилилися, визнати помилку, але спокійно, без самоприниження та з гідністю; прийняти пропозицію і домовитися про майбутнє; намагатися підтримувати баланс ділових стосунків у конструктивних межах. Моделі поведінки викладача щодо мінімізації деструктивної поведінки в ході проведення занять.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ

(тематичний план)

№ з/п	Назва змістового модуля	Усього годин	із них:	
			Ауд. робота	Сам. робота
Модуль 1. Професійний та особистісний розвиток викладача вищої школи на андрагогічних засадах як складова освіти впродовж життя				
1.	Тема 1. Особливості професійного розвитку викладача закладу вищої освіти	10	2	8
2.	Тема 2. Професійний розвиток педагогічного персоналу закладів вищої освіти як пріоритет розвитку Європейського простору вищої освіти	6	2	4
3.	Тема 3. Андрагогічна компетентність як важлива складова професіоналізму викладача закладу вищої освіти	10	4	6
4.	Тема 4. Нормативно-правове забезпечення професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти	14	4	10
Модуль 2. Інструменти професійного зростання науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти				
5.	Тема 5. Діалогічно-дискусійні технології навчання	14	4	10
6.	Тема 6. Технології побудовані на основі аналізу ситуацій	14	4	10

7.	Тема 7. Ігрові технології в навчанні	14	4	10
8.	Тема 8. Протиріччя в педагогічній взаємодії, шляхи їх запобігання та вирішення	14	4	10
9.	Виконання та захист індивідуальних завдань	24	2	22
Разом		120	30	90

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Методи навчання

Серед основних умов, які визначають ефективність викладання - учіння слухачів, особливе місце займають методи навчання тому, що вони обумовлюють характер взаємовідносин учасників освітнього процесу під час здійснення навчально-пізнавальної діяльності.

Науковий термін «метод навчання» означає спосіб спільної діяльності учасників освітнього процесу, що спрямована на оволодіння знаннями, навичками та уміннями, різнобічний розвиток розумових і фізичних здібностей слухачів, формування у них якостей, необхідних для виконання професійних обов'язків.

До класифікації методів навчання, беручи до уваги активні методи навчання і можливості їх використання у навчально-пізнавальній діяльності слухачів та враховуючи зміст і особливості дидактичного процесу в неформальній освіті, можна запропонувати наступну класифікацію методів навчання:

1. Усне викладання навчального матеріалу, яке поділяється на: словесно-інформаційне; словесно-евристичне; словесно-проблемне; словесно-дослідницьке. Воно включає різні види розповідей, пояснення, оповідання, лекції.

2. Обговорення матеріалу, який вивчається, поділяється на: словесно-інформаційне; словесно-евристичне; словесно-проблемне; словесно-дослідницьке. Воно включає: бесіду, семінарське заняття, дискусію, мозкову атаку, інтелектуальну розминку, аналіз конкретної ситуації тощо.

3. Показ поділяється на: наочно-інформаційний; наочно-практичний; наочно-евристичний; наочно-проблемний; наочно-дослідницький. Він включає: демонстрацію; ілюстрацію; спостереження у формі особистого показу цих або інших прийомів і дій; показ натуральних і образних засобів наочності; демонстрацію фільмів та ін.

4. Практичні методи поділяються на: практично-репродуктивні; практично-евристичні; практично-дослідницькі (проблемні). Вони включають практичні заняття групові вправи, лабораторні роботи, вправи, тощо.

5. Самостійна робота здобувачів освіти, яка поділяється на усі форми, які були в попередніх методах, тобто, наприклад, словесно-наочно-практично-інформаційні. Вона

включає: роботу з друківаними джерелами; самостійне вивчення матеріалу; самостійне тренування; самостійний перегляд кінофільмів, телепередач та ін.

6. Методи контролю та самоконтролю в навчанні включають: індивідуальну контрольну співбесіду; опитування; письмові роботи; тестування; контрольні роботи; машинний контроль; самоконтроль; іспит; залік тощо.

Вибір педагогом відповідних методів навчання залежить від сполучення конкретних обставин і умов протікання дидактичного процесу та залежить від:

загальних і професійних цілей освіти, виховання, розвитку і психологічної підготовки слухачів;

ведучих установок сучасної загальної та спеціальної дидактики;

особливостей змісту професіограми конкретного спеціаліста;

особливостей методики викладання конкретної навчальної дисципліни і визначених її специфікою вимог до добору загальнодидактичних методів;

мети, задачі та змісту матеріалу конкретного заняття;

наявності часу на вивчення даної теми, розділу, рівня розумової та фізичної підготовленості здобувачів освіти;

рівня оснащення навчально-матеріальної бази;

педагогічної майстерності педагогів та ін.

Враховуючи ці обставини та умови, педагог вибирає конкретний метод навчання для вирішення певної навчально-пізнавальної задачі. Про правильний вибір методу навчання свідчить характер діяльності та взаємовідношень учасників освітнього процесу, а також те, в якому ступені він викликає пізнавальну, емоційну і практичну активність здобувачів освіти.

Усне викладення навчального матеріалу

Основними різновидами цього методу є розповідь, пояснення, лекція, їх різновиди, які використовуються з метою повідомлення слухачам нових знань, пояснення порядку виконання тих чи інших дій, ознайомлення з новими для них фактами та подіями тощо.

Метод розповіді передбачає усне живе і образне, емоційне і послідовне викладання переважно фактичного матеріалу в пояснювальній чи оповідальній формі. Він використовується на всіх етапах навчання. Змінюється лише характер розповіді, його об'єм і час тривання. У навчанні слухачів розповідь переважно застосовується під час тих занять, коли вивчаються історичні події, явища суспільного життя, тощо.

У навчальній практиці дуже часто разом з розповіддю або окремо використовується пояснення. У порівнянні з розповіддю, яка переважно має оповідно-повідомлюючий характер, пояснення пов'язане з аналізом, тлумаченням і доказом різних аспектів матеріалу, що вивчається. Це можуть бути, наприклад, тлумачення різних закономірностей, суттєвих властивостей явищ, які вивчаються, та окремих понять.

Пояснення - це переважно монологічна форма викладання навчального матеріалу, коли є необхідність доказу або обґрунтування певного положення (закону, принципу), сутності різних явищ, аналізу різноманітної інформації.

Широке застосування у навчальній практиці має лекція. Головна різниця між лекцією, розповіддю та поясненням полягає у тому, що лекція використовується для розгорнутого теоретичного повідомлення, наукового аналізу та обґрунтування складних і об'ємних наукових проблем. Її типовими ознаками є систематичність, логічна послідовність, наукова обґрунтованість, які полегшують її сприйняття і розуміння, тривалість (як правило, лекція триває дві навчальні години), запис плану і рекомендованої літератури, введення і характеристика певних загальних і наукових проблем, розкриття і деталізація цієї навчальної проблеми, завершальні висновки педагога, відповіді на запитання слухачів.

У дидактичній практиці для навчання слухачів передусім використовуються традиційні і проблемні лекції.

Методи обговорення матеріалу, що вивчається

Головний недолік усного викладання навчального матеріалу, який полягає у монолозі, компенсується методами обговорення матеріалу, що вивчається. Ця група методів передбачає колективну навчально-пізнавальну роботу учасників освітнього процесу та забезпечує активний зворотній зв'язок у процесі навчання.

Обговорення матеріалу, який вивчається, у дидактиці має за мету допомогти здобувачам освіти в невимушених обставинах всебічно проаналізувати специфіку і зміст навчального матеріалу, правильно осмислити і, відповідно, обґрунтувати його, навчити їх використовувати у своїй практичній діяльності.

Основні різновиди цієї групи методів: бесіда, мозкова атака, інтелектуальна розминка, дискусія, ділова гра, семінар та ін.

Бесіда - метод словесного обговорення матеріалу, що вивчається, є найпоширенішим у навчанні слухачів. Вона є діалоговим методом навчання і має певні пошукові та активізуючі властивості. Бесіда здійснюється у формі цілеспрямованої і старанно підготовленої розмови педагога зі слухачами. При цьому він знає відповіді на всі запитання, які підготовлені заздалегідь для обговорення.

Результативність бесіди, а також ряду інших методів навчання, залежить від уміння організувати під час їх здійснення дискусії, яка є дійовим методом обговорення проблеми, яка вивчається. Вона передбачає колективне обговорення якої-небудь спільної проблеми, під час якого пізнається істина.

Деякі види дискусії стали самостійними методами навчання, які визначаються як активні. Це, наприклад, круглий стіл, "мозкова атака" та ін.

Семінарське заняття багато в чому нагадує бесіду. Однак проблеми, що вивчаються і які мають теоретичний і практичний характер, обговорюються більш ґрунтовно і глибоко. Це колективний науковий пошук певної навчальної проблеми і шляхів її ефективного вирішення. Учасники заняття аналізують навчальну проблему, виявляють причинно-наслідкові зв'язки, висувають шляхи її оптимального розв'язання, відповідають на запитання і дискутують над протилежними думками.

Умовно можна сказати, що семінар - це творче сполучення позитивних властивостей бесіди та дискусії, але на більш високому методичному, науковому і теоретичному рівні. Такі високі вимоги до семінарського заняття, безумовно, передбачають відповідний рівень підготовленості об'єктів навчання.

Добре підготовлений і проведений семінар виконує пізнавальну і виховну функції, які є для нього головними. Він також має допоміжну функцію - контрольну, яка дозволяє педагогу оцінити рівень опанування здобувачами освіти програмного матеріалу, внести в дидактичний процес певні корективи.

Отже, семінар - це головний вид занять для поглиблення і закріплення знань, формування переконань та розвитку особистості слухача.

Наочні методи навчання

Психолого-педагогічні експерименти довели, що 87 відсотків інформації людина отримує за допомогою зорових відчуттів, а 9 відсотків - за допомогою слуху. З того, що людина бачить, запам'ятовується 40 відсотків, з того, що чує - 20 відсотків, а з того, що водночас бачить і чує - 80 відсотків інформації.

Серед наочних методів найчастіше у навчанні застосовується метод показу, в основі якого знаходяться ілюстрація і демонстрація. Показ - це навчальний метод, що являє собою сукупність прийомів, дій і засобів, за допомогою яких у слухачів створюється наочний образ предмету, що вивчається, формується конкретне уявлення про нього. Цей метод практично використовується під час здійснення майже усіх видів занять, незалежно від їх змісту і методики. За його допомогою реалізується принцип наочності навчання.

Розрізняються два види показу: ілюстрація і демонстрація. Перший характеризується як допоміжний при словесному методі, його значення полягає в тому, щоб яскравіше

викласти і показати думку педагога. Засоби ілюстрування - це різноманітні картини, плакати, схеми, таблиці, умовні моделі, муляжі, карти, малюнки на дошці. Головна їх властивість - це нерухомість. Вони мають "оживати" в розповіді педагога.

Демонстрація характеризується рухомістю засобу демонстрування. Це можуть бути: певна діюча модель; навчальний кінофільм чи його фрагменти; навчальна телепередача; технічний пристрій; комп'ютерне демонстрування та ін. Комп'ютери сьогодні дають можливість моделювати будь-який процес або ситуацію, вибрати найбільш оптимальні варіанти вирішення навчальної проблеми і відповідно значно розширюють можливості наочних методів навчання. У демонстрації - менше елементів супроводу, а більше самостійного значення натурального експоната, тому вона сприймається більш ефективно, ніж ілюстрація.

Практичні методи навчання

Показ як навчальний прийом часто використовується під час організації та проведення практичним методом занять, які мають визначальне значення для всебічної підготовки слухачів.

Практичні методи включають різноманітні практичні заняття.

Типовими видами практичного навчання є групові вправи, лабораторні роботи, вправи, тощо.

В залежності від місця здійснення цих занять можна виділити, наприклад, класні, польові практичні заняття, а за кількістю учасників - індивідуальні та колективні, за характером навчально-пізнавальної діяльності - теоретичні, теоретико-проблемні, практичні, практично-проблемні та ін.

Самостійна робота

У професійній підготовці слухачів особливе місце займає самостійна робота над матеріалом, що вивчається. Формування всесторонньо розвинутої особистості слухача відбувається не тільки під впливом організованих освітніх заходів, але й завдяки власним індивідуальним намаганням самих слухачів. Відомо, що ніхто просто так не отримує певну сукупність знань, навичок і умінь, а може отримати тільки завдяки власним зусиллям.

Самостійна робота слухачів - це сукупність різноманітних навчальних прийомів і дій, за допомогою яких вони самостійно закріплюють і поглиблюють раніше набуті теоретичні знання, практичні навички та уміння, а також оволодівають новими. Вона має надзвичайно важливе значення для формування і удосконалення професійної майстерності, мислення і переконань. Тому цей метод є внутрішньою основою будь-якого іншого методу навчання слухачів і необхідною передумовою дидактичного зв'язку різних методів навчання між собою. Сучасні освітні процеси і науково-технічна революція роблять метод самостійної роботи слухачів одним із головних методів навчання.

Основними видами самостійної роботи слухачів є:

- робота з друкованими, електронними джерелами інформації;
- самостійне відпрацювання та закріплення умінь та навичок;
- самостійний перегляд відео, прослуховування аудіо матеріалів з проблематики програми тощо.

Таким чином, педагоги мають достатньо міцний арсенал як загальних, так і специфічних методів навчання слухачів. Під час їх використання необхідно враховувати психолого-педагогічні закономірності процесу навчання, характер і зміст предмету, сучасні вимоги до організації та здійснення дидактичного процесу, наявність дидактичної інфраструктури, рівень підготовленості учасників освітнього процесу. Безумовно, ніякий окремо взятий метод не вирішує всіх проблем, якщо не використовується творчо, у взаємозв'язку з іншими методами.

Матеріали для самоконтролю

1. Як би Ви визначили поняття «професійний розвиток науково-педагогічного працівника»?
2. Охарактеризуйте основні складові професійного розвитку викладача ЗВО.
3. Сформулюйте основні умови, необхідні для реалізації моделі професійного розвитку викладача ЗВО.
4. Проведіть ранжування принципів, що забезпечують впровадження інноваційних моделей підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників.
5. Які джерела для професійної самоосвіти Ви використовуєте?
6. Охарактеризуйте Європейські принципи вдосконалення навчання та викладання у вищій освіті. Які з них найактуальніші для національної системи вищої освіти?
7. Які ключові тенденції розвитку вищої освіти (виокремлені авторами дослідження «Вдосконалення викладання у вищій освіті: теорія та практика») є актуальними для нас? Обґрунтуйте.
8. Сформулюйте своє бачення процедур вимірювання результатів участі викладачів у програмах професійного розвитку.
9. Охарактеризуйте головні положення освіти дорослих (за М. Ноулзом).
10. Визначте особливості навчання педагогічних і науково-педагогічних працівників впродовж життя.
11. Як Ви розумієте процес професіоналізації викладача? Що він передбачає?
12. Що собою являє андрагогічна компетентність викладача ЗВО?
13. Які тенденції зумовлюють необхідність набуття андрагогічної компетентності педагогічним персоналом ЗВО?
14. Які важливі умови професійного розвитку НПП ЗВО визначені чинним національним законодавством?
15. Опишіть порядок визнання результатів підвищення кваліфікації НПП ЗВО.
16. Які основні форми професійного розвитку НПП ЗВО?
17. Охарактеризуйте організаційні процедури на інститутційному рівні планування та проведення підвищення кваліфікації НПП ЗВО.
18. Охарактеризуйте організаційні процедури на інститутційному рівні планування та проведення стажування НПП ЗВО.
19. Якими професійними компетентностями повинен володіти викладач ЗВО відповідно до вимог Професійного стандарту на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти».
20. Як Ви розумієте процес технологізації освітнього процесу в ЗВО?
21. Які ознаки діалогічного спілкування?
22. Які основні характеристики та функції діалогу Ви знаєте?
23. Охарактеризуйте основні типи діалогу. Яким з них надаєте перевагу?
24. Опишіть технологію організації діалогічної взаємодії.
25. Які прийоми оптимізації діалогічного спілкування Ви знаєте? Яким надаєте перевагу?
26. Які критерії діалогічності взаємодії викладача і здобувача освіти?
27. Які можливі перешкоди що заважатимуть реалізації діалогу між партнерами необхідно враховувати при організації діалогічної взаємодії?
28. Охарактеризуйте принципи ведення ефективного діалогу (за Карлом Лінделом).
29. Якими мають бути основні навички і завдання ведучого (фасилітатора) в діалозі?
30. Що таке дискусія, які види дискусій Ви знаєте?

31. Яким вимогам повинен слідувати викладач щодо організації та проведення дискусії?
32. Опишіть рекомендації для кожного з етапів організації та проведення дискусії.
33. В чому сутність технологій, які побудовані на основі аналізу ситуацій?
34. В чому сутність кейс-методу навчання?
35. Охарактеризуйте етапи організації процесу навчання на основі аналізу ситуацій.
36. В чому сутність ігрових технологій?
37. Опишіть характерні ознаки гри.
38. Охарактеризуйте рольову структуру, що спрямована на відображення специфічних характеристик учасників гри (за Р. Бейлсом).
39. В чому особливості використання в освітньому процесі ділової гри?
40. В чому особливості використання в освітньому процесі рольової гри?
41. В чому особливості використання в освітньому процесі симуляційної гри?
42. Які, на Вашу думку, можуть бути причини зниження ефективності застосування ігрових технологій?
43. В чому полягають особливості педагогічних конфліктних ситуацій?
44. Які види конфліктних педагогічних ситуацій Ви знаєте?
45. В чому полягають особливості педагогічного конфлікту?
46. Що собою являє деструктивна поведінка здобувача освіти?
47. Охарактеризуйте основні причини деструктивної поведінки здобувачів освіти?
48. В чому може проявлятися деструктивна поведінка?
49. Які помилки може допускати викладач, що провокуватимуть виникнення конфліктних педагогічних ситуацій?
50. Охарактеризуйте заходи викладача, що можуть вирішити конфліктні ситуації та усунути деструктивну поведінку.
51. Опишіть можливі стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях (за К. Томасом).
52. Опишіть можливі моделі поведінки викладача щодо мінімізації деструктивної поведінки в ході проведення занять.

Орієнтовна тематика індивідуальних завдань

1. Складові професійного розвитку викладача закладу вищої освіти.
2. Професійний розвиток викладача закладу вищої освіти шляхом інформальної освіти.
3. Європейський досвід шляхів розвитку персоналу у вищій школі.
4. Особливості навчання педагогічних і науково-педагогічних працівників впродовж життя.
5. Володіння андрагогічною компетентністю – важлива складова професіоналізації педагогічного персоналу сучасних закладів вищої освіти.
6. Процедури визнання результатів підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти у системі неформальної освіти.
7. Процедури визнання результатів підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти шляхом інформальної освіти.
8. Формування індивідуальної траєкторії професійного розвитку викладачем закладу вищої освіти.
9. Проблеми вимірювання результатів участі викладачів закладів вищої освіти у програмах професійного розвитку.

10. Особливості використання викладачем технологій організації діалогічної взаємодії в освітньому процесі вищої школи.
11. Організація та проведення дискусій в освітньому процесі закладу вищої освіти.
12. Використання методів аналізу конкретних ситуацій в освітньому процесі закладу вищої освіти.
13. Використання методів ситуаційного навчання в освітньому процесі закладу вищої освіти.
14. Використання ділових ігор в освітньому процесі закладу вищої освіти.
15. Використання рольових ігор в освітньому процесі закладу вищої освіти.
16. Використання симуляційних ігор в освітньому процесі закладу вищої освіти.
17. Педагогічні конфліктні ситуації – сутність та шляхи вирішення.
18. Особливості педагогічного конфлікту.
19. Прояви деструктивної поведінки здобувачами освіти.
20. Умови запобігання та шляхи вирішення педагогічних конфліктів та деструктивної поведінки у педагогічній взаємодії.
21. Стратегії та можливі моделі поведінки педагога в конфліктних ситуаціях.

Вимоги до оформлення індивідуальної роботи

Індивідуальна робота повинна містити наступні елементи: вступ, зміст, висновки та список використаних джерел.

На титульному аркуші зазначається: індивідуальна робота на тему: “ ... ” (вказується тема роботи), прізвище, ініціали автора (авторів), назва закладу вищої освіти.

Текст друкується шрифтом Times New Roman; міжрядковий інтервал – 1,5; кегль – 14; з одного боку аркуша паперу формату А 4 (210 x 297 мм); ліве поле – 30 мм, праве поле – 10 мм, верхнє і нижнє поля – 20 мм.

Обсяг індивідуальної роботи становить до 10 аркушів.

Індивідуальна робота повинна бути виконана та пройти перевірку до завершення навчання (у порядку визначеному викладачем).

До текстового варіанту індивідуальної роботи може розроблятися мультимедійна презентація, яка має містити виклад основних положень роботи, відео, аудіо матеріали (за потреби).

Критерії та система оцінювання результатів навчання

Оцінка якості засвоєння програми включає поточний контроль успішності та оцінювання індивідуальної роботи.

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності слухача при оцінюванні результатів навчання, є такі:

- виконання всіх видів навчальної роботи, що передбачені програмою підвищення кваліфікації;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом програми, що міститься в основних та додаткових рекомендованих нормативних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);

- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів.

Для визначення академічних успіхів слухачів, використовується єдина бальна система розрахунків рейтингових балів за визначеною шкалою з обов'язковим їх переведенням до національної шкали та шкали ECTS.

Поточний контроль проводиться з метою оцінювання рівня навчальних досягнень слухачів під час аудиторних занять та якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль під час проведення аудиторних занять передбачає перевірку рівня засвоєння знань, умінь і навичок слухачем з тематики програми та їх корекцію.

Конкретна кількість балів за роботу слухачів під час аудиторних занять визначається схемою формування підсумкової оцінки.

Оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на аудиторних заняттях, результати самостійної роботи слухачів) проводяться за критеріями:

Завдання, задачі, роботи (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

0% - завдання не виконано;

40% - завдання виконано частково або невчасно, а відповідь містить суттєві помилки методичного характеру;

60% - завдання виконано повністю, але невчасно, а відповідь містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;

80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте відповідь містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);

100% - завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Ситуаційні вправи, конкретні ситуації та інші завдання творчого характеру (% від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

0% - завдання не виконано;

40% - завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;

60% - завдання виконано повністю і вчасно, висновки містять окремі недоліки, судження особи, яка навчається не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;

80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте висновки містять окремі несуттєві недоліки несистемного характеру;

100% - завдання виконано правильно і вчасно.

Підсумковий контроль – діагностика рівня опанування навчальним матеріалом у межах усієї програми з оцінюванням результатів за національною шкалою і шкалою ECTS.

Форма підсумкового контролю визначена у вигляді виконання слухачем індивідуальної роботи.

Підставою для зарахування вивчення програми є результати виконання ним індивідуальної роботи.

Відповідальність за об'єктивність оцінювання несе науково-педагогічний працівник, на якого покладені відповідні обов'язки.

Результати підсумкового контролю за результатами опанування програми відображаються у сертифікаті, який видається слухачам після завершення навчання за програмою.

Критерії оцінювання навчальних досягнень доводяться до слухачів на початку навчання за програмою.

Рівні компетентності та критерії оцінювання

Рівень компетентності та критерії оцінювання	Кількість набраних балів
<p>Високий (творчий): Слухач виявив глибокі знання навчального матеріалу, вміння аналізувати явища, які вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку, чітко, лаконічно, логічно послідовно дав відповіді на поставлені питання, вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань та аналізувати достовірність одержаних результатів, допускаючи деякі неточності.</p>	90...100
<p>Достатній (конструктивно-варіативний): Слухач виявив міцні знання навчального матеріалу, аргументовано дав відповіді на поставлені питання, виявив вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань, допускаючи неточності і несуттєві помилки.</p>	80...89
<p>Достатній (конструктивний): Слухач виявив достатні знання навчального матеріалу, дав відповіді на поставлені питання, які, однак, містять певні (неістотні) неточності, достатні вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань.</p>	75...79
<p>Середній (репродуктивний): Слухач виявив посередні знання значної частини навчального матеріалу, дав мало аргументовані відповіді на поставлені питання, які містять істотні неточності, слабкі вміння застосовувати теоретичні положення при розв'язуванні практичних завдань.</p>	66...74
<p>Достатній (репродуктивний): Слухач виявив слабкі знання навчального матеріалу, дав неточні або мало аргументовані відповіді на поставлені питання, з порушенням послідовності викладення, слабкі вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань, допускаючи суттєві помилки.</p>	60...65

<p>Низький (непродуктивний):</p> <p>Слухач виконав незначну частину видів навчальної роботи, виявив незнання значної частини навчального матеріалу, допустив істотні помилки у відповідях на поставлені питання, виявив невміння орієнтуватися під час розв'язання практичних завдань, незнання основних фундаментальних положень (слухач обов'язково повинен повторно вивчити навчальний курс).</p>	<p>1...29</p>
--	---------------

Результати навчальних досягнень слухачів оцінюються за – двобальною шкалою («зараховано», «не зараховано»), а також всі види контролів оцінюються за стобальною шкалою. Співвідношення шкал оцінювання наведено в розділі «Шкала оцінювання: національна та ECTS».

Політика курсу

Політика щодо академічної доброчесності

- діяти у професійних і навчальних ситуаціях із позицій академічної доброчесності та професійної етики;
- самостійно виконувати навчальні завдання;
- коректно покликатися на джерела інформації у разі запозичення ідей, тверджень, відомостей;
- усвідомлювати значущість норм академічної доброчесності, оцінювати приклади людської поведінки відповідно до них;
- оцінювати приклади людської поведінки відповідно до норм академічної доброчесності;
- надавати моральну оцінку власним вчинкам, співвідносити їх з моральними та професійними нормами та інші.

Комунікаційна політика

- побудова стійких комунікативних зв'язків з усіма стейкхолдерами – учасниками освітнього процесу на основі багатостороннього довірчого діалогу;
- налагодження взаємодії та досягнення порозуміння з усіма учасниками освітнього процесу.

Політика щодо перескладання

- роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів).
- перескладання тем відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Відвідування занять

Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. Неприпустимі пропуски, запізнення без поважних причин. Слухач повинен у тижневий термін після повернення до навчання після перерви перездати пропущені заняття. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в онлайн формі за погодженням з керівником курсу.

Шкала та схема формування підсумкової оцінки

Поточне тестування та самостійна робота				Індивідуальне завдання	Сума
Змістовий модуль № 1				60	100
T1	T2	T3	T4		
5	5	5	5		
Змістовий модуль № 2					
T5	T6	T7	T8		
5	5	5	5		

T1, T2 ... T5 – теми змістовного модуля.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
80-89	добре	B	вище середнього рівня
75-79	добре	C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано
60-65	задовільно	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
30-59	незадовільно	FX	необхідне перескладання
0-29	незадовільно	F	необхідне повторне вивчення курсу

Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає освітня програма (за потребою).

Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Аніщенко, О.В., Баніт, О.В., Калюжна, Т.Г., Коваленко, О.Г., Піддячий, В.М., & Самко, А.М. (2022). *Професіоналізація педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих в умовах формальної і неформальної освіти: теоретико-методичний аспект [монографія]*. О. Аніщенко (Кер. авт.. кол.). ПООД імені Івана Зязюна НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/735119/>
2. Аніщенко, О.В., Калюжна, Т.Г., Котирло, Т.В., & Радомський, І.П. (2022). *Підготовка педагогічного персоналу до роботи з дорослими у закладах формальної і неформальної освіти: анотований бібліографічний покажчик*. ПООД імені Івана Зязюна НАПН України. https://lib.iitta.gov.ua/733444/1/Pokazhchuk_2022.pdf
3. Бульвінська, О., Дівінська, Н., Дяченко, Н., Жабенко, О., Линьова, І., Скиба, Ю., Чорнойван, Г., & Ярошенко, О. (2017). *Теоретичні основи і технологія професійного розвитку науково-педагогічних працівників університетів в умовах інтеграції вищої освіти і науки* : препринт (аналітичні матеріали); у 2-х ч. О. Ярошенко (Ред.). Інститут вищої освіти НАПН України.
4. Войцях, Т.В. (2015). *Ігрові технології. Просвітницько-профілактичні ігри*. Шкільний світ.
5. Волкова, Н.П. (2018). *Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник*. Університет імені Альфреда Нобеля.
6. Галіцина, Л. (Упоряд.). (2005). *Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання*. Ред. загальнопед. газ.
7. Гуревич, Р.С., Кадемія, М.Ю., & Шевченко, Л.С. (2013). *Інтерактивні технології навчання у вищому педагогічному навчальному закладі: навч. посіб.* Р.С. Гуревич (Ред.). ТОВ фірма «Планер».
8. Дичківська, І.М. (2015). *Інноваційні педагогічні технології: підручник*. Академвидав.
9. Дівінська, Н., Дяченко, Н., Жабенко, О., Регейло, І., Скиба, Ю., Чорнойван, Г., & Ярошенко, О. (2018). *Теоретичні основи і технологія професійного розвитку науково-педагогічних працівників університетів в умовах інтеграції вищої освіти і науки: методичні рекомендації*. О. Ярошенко (Ред.). Інститут вищої освіти НАПН України.
10. Мельничук, І.М. (2010). Особливості застосування інтерактивних ігор у вищому навчальному закладі. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. (4).
11. Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII. (2014). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
12. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» № 848-VIII. (2015). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>
13. Закон України «Про професійний розвиток працівників». № 4312-VI. (2012). <https://zakon.rada.gov.ua/go/4312-17>
14. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII. (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
15. Кадемія, М.Ю. & Сисоєва, О.А. (2010). *Інтерактивні засоби навчання: навч.-метод. посіб.* ТОВ «Планер».
16. Лук'янова, Л. Б. (2022). *Концепція підготовки педагогічного персоналу до роботи з дорослими*. Київ: Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/732916/>
17. Наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики. «Національний класифікатор ДК 003:2010 «Класифікатор професій» № 327. (2010). <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10>

18. Наказ Міністерства економіки «Про затвердження професійного стандарту на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти». № 610. (2021). https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/standarty/2021/03/25/Standart%20na%20hrupu%20profesiy_Vykladachi%20zakladiv%20vyshchoyi%20osvity_25.03.pdf
19. Наказ МОН України «Деякі питання професійного розвитку науково-педагогічних працівників» № 1504. (2020). https://drive.google.com/file/d/1atYLGRFdxm0nJF7_gfiTLn8nChV6Asxb/view
20. Очкань, Г. (Уклад.). (2016). *Інноваційні технології навчання: метод. посіб.* Книга-Вега.
21. Панченков, А., Пометун, О., & Ремех, Т. (2003). *Навчання в дії: Як організувати підготовку вчителів до застосування інтерактивних технологій навчання: метод. посіб.* А.П.Н.
22. Пометун, О., & Пироженко, Л. (Уклад.). (2002). *Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. по-сіб.* АПН.
23. Постанова Кабінету міністрів України «Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» № 800 (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-п>
24. Самко, А. (2021). Особливості андрагогічної компетентності педагогічного персоналу закладів післядипломної педагогічної освіти. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр.* 2 (20), 133-144. [https://doi.org/10.35387/od.2\(20\).2021.133-144](https://doi.org/10.35387/od.2(20).2021.133-144)
25. Сидоренко, О., & Чуба, В. (Упоряд.). (2001). *Ситуаційна методика навчання: теорія і практика.* Центр інновацій та розвитку.
26. Сисоєва, С.О. (2011). *Інтерактивні технології навчання дорослих: навч.-метод. посіб.* ВД «ЕКМО».
27. Смірнов, О. (2019). Виявлення потреб дорослих учасників освітнього процесу. *Культура добросусідства. Батьківські збори по-новому: актуально, інтерактивно, корисно. Програма та методичні рекомендації / [редактори-укладачі: О. В. Аніщенко, М. А. Араджионі, А. І. Гусєв, В. І. Потапова].* К.: ТОВ «Прометей», 2019. С. 76-88. <https://lib.iitta.gov.ua/719391/>
28. Фурман, А.В. & Шандрук, С.К. (2014). *Організаційно-діяльнісні ігри у вищій школі: монографія.* ТНЕУ.
29. Щербань, П.М. (2004). *Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах.* Вища школа.
30. Ярошенко, О.Г., Жабенко, О.В., Скиба, Ю.А., Дівінська, Н.О., Регейло, І.Ю., & Чорнойван, Г.П. (2020). *Теоретичні основи і технологія професійного розвитку науково-педагогічних працівників університетів в умовах інтеграції вищої освіти і науки: монографія.* О.Г. Ярошенко (Ред.). Прінтеко.

Додаткова

1. Алексеєнко, Т. Ф., Аніщенко, В. М., Балл, Г. О., Бех, І. Д., Биков, В. Ю. (2010). *Біла книга національної освіти України.* В.Г. Кремень (Заг. ред.). Інформ. системи.
2. Аніщенко, О. В. (2020). *Професійна компетентність андрагога: навчальна програма підвищення кваліфікації наукових, науково-педагогічних, педагогічних працівників, представників громадських організацій.* Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/733983/>
3. Баніт, О. В., & Коваленко, О. Г. (2022). *Методика проведення тренінгів з розвитку професійної компетентності андрагогів: методичні рекомендації.* ПООД імені Івана Зязюна НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/731170/>
4. Баніт, О. В., Коваленко, О. Г., Котирло, Т. В., Піддячий, В. М., Самко, А. М., & Шарошкіна, Н. Г. (2021). *Тренінги з розвитку професійної компетентності андрагогів:*

- практичний посібник. ПООД імені Івана Зязюна НАПН України. [https://lib.iitta.gov.ua/731546/1/Posibnyk%20 %20treniny %202021.pdf](https://lib.iitta.gov.ua/731546/1/Posibnyk%20%20treniny%202021.pdf)
5. Впровадження в навчальний процес кейс-методів для студентів економічного та управлінського напрямів підготовки: монографія. (2015). Нац. ун-т харч. технологій.
6. Дубягін, О. Б. (2011). Інноваційні технології та методи навчання як фактор удосконалення навчального процесу. [http:// www.geci.cn.ua/uk/home/item/download /446_a657598348b2abe8c60b5c4f62 a104f0.html](http://www.geci.cn.ua/uk/home/item/download /446_a657598348b2abe8c60b5c4f62 a104f0.html) 9.
7. Європейські принципи вдосконалення навчання та викладання. https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/yevropeiski_pryntsypy_vdoskonalennia_navchanya.pdf
8. Калашнікова, С., Базелюк, Н., Базелюк, О., Бесарабчук, Г., Близнюкова, О., Болубаш, Я., Вавдіюк, Н., Василик, А., Вахович, І., Верещак, Ю., Власова, І., Гузар, О., Горук, Н., Завсєгдашня, І., Ігнатенко, Н., Квас, О., Клочек, Л., Ковальчук, Н., Ковтун, О., ... Шофолова, Н. (2023). *Вдосконалення викладання у вищій освіті: теорія та практика : монографія*. С. Калашнікова (Наук. ред.). Інститут вищої освіти НАПН України. https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2023/03/Vdoskonal_vykladan_u_VO-IVO-2023-255p.pdf
9. Конькова В.В. (2016, 28 жовтня). Самоменеджмент керівника навчального закладу. *Професійний розвиток та управління людськими ресурсами в системі післядипломної педагогічної освіти в контексті трансформації освіти України* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. Київ (с. 372–375). УМО НАПН України.
10. Кремень, В.Г. (2021). (гол. Ред.). *Енциклопедія освіти*. Юрінком Інтер.
11. Отич, О. (2021). Законодавче та нормативно-правове забезпечення професійного розвитку науково-педагогічних працівників в Україні. *New Inception: наук. журн. Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 3-4 (5-6), 30-40. <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/8189>
12. Паризьке комюніке. (2018, 25 травня). http://www.ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/EHEAParis2018_Communicue_fi nal_952771.pdf
13. Приходько, В.В., Малий, В.В., Галацька, В.Л., & Мироненко, М.А. (2005). *Словник термінів і понять з педагогіки вищої школи: посібник*. Дніпропетровськ.
14. Професійний розвиток педагогів в умовах освітнього середовища післядипломної освіти. (2014). <https://cutt.ly/kwrWEqg6>
15. Резван, О.О. (2013). *Методика викладання у вищій школі: навч. посіб. для студентів ВНЗ*. ХНАДУ.
16. Сидоренко В.В. (2016, 28 жовтня). Педагогічне дорадництво як інноваційний напрям акмепрофесіогенезу фахівців у системі ППО. *Професійний розвиток та управління людськими ресурсами в системі післядипломної педагогічної освіти в контексті трансформації освіти України* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. Київ (с.145-148). УМО НАПН України.
17. Сігаєва Л. (2012). Міжнародне співробітництво у сфері освіти дорослих *Порівняльна професійна педагогіка*. (1), 14–23.
18. Скрипник М. І. (2017, 28 квітня). Професійний розвиток науково-педагогічних працівників у післядипломній освіті: концептуалізація проблеми. *Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології*: збірник матеріалів II Всеукраїнської Інтернет-конференції. Київ (с.28). ЦППО.
19. Тарабукіна, Н. С. (2022). *Інноваційні методи навчання як інструмент якісної підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності* [магістерська робота, Кривий Ріг. КДПУ]. <http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6816>
20. Center for Teaching and Learning. Higher Education Didactics Certificates. <https://www.zhl.uni-bayreuth.de/en/certificates/index.html>
21. European University Association. Learning & Teaching. <https://eua.eu/issues/20:learning-teaching.html>

22. Higher Education in the World 7. Humanities and Higher Education: Synergies between Science, Technology and Humanities. (2019). https://www.guninetwork.org/files/download_full_report_heiw7.pdf
23. Knowles, M. (1984). The Adult Learner: A Neglected Species. Houston: Gulf Publishing Company. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED084368.pdf>
24. Leadership and Organization for Teaching and Learning at European Universities. <https://eua.eu/resources/publications/1041:leadership-and-organisation-for-teaching-and-learning-at-european-universities.html>
25. Thomas K. W., Kilmann R. H. (1990). Thomas - Kilmann conflict mode instrument. XICOM, inc.
26. Trends 2018. Learning and teaching in the European Higher Education Area (by M. Gaebel, Th. Zhang, L. Bunescu, H. Stoeber). (2018). <https://eua.eu/downloads/publications/trends-2018-learning-and-teaching-in-the-european-higher-education-area.pdf>

Інформаційні ресурси Періодичні видання

- Вісник післядипломної освіти. <http://umo.edu.ua/zbirnik-naukovikh-pracjvisnik-pisljadiplomnoji-osviti>
- Імідж сучасного педагога. <http://isp.poippo.pl.ua/>
- Інформаційні технології і засоби навчання. <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/index>
- Неформальна освіта: кращі практики і проекти. <https://dismp.gov.ua/zhurnal-neformalna-osvita-krashchi-praktyky-i-proekty/>
- Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. <http://adult-education-journal.com.ua/index.php/aej>
- Педагогічна освіта: теорія і практика. <http://pedosv.kpnu.edu.ua/>
- Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. <https://vspu.net/sit/index.php/sit/about/editorialTeam>

Навчальне видання

Радомський Ігор Петрович

**АНДРАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ
ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ**

Навчальна програма

Інститут педагогічної освіти
і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України,
м. Київ, вул. М. Берлинського, 9.